

СОЦИОЛОГИЧЕСКИ РАЗРЕЗ НА ТОЛЕРАНТНОСТТА В СТУДЕНТСКА СРЕДА

Резюме

С помощта на специално създадена социологическа анкета е проведено социологическо изследване в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, целящо да се разкрие вътрешно-общностната и мултикултурната толерантност сред студентите. Изследвана е самооценката на студентите от СУ „Св. Климент Охридски“ за тяхната толерантност и степента на тяхната търпимост към чуждо: мнение, етнос, религиозна идентичност и раса, а също така отношенията на студентите към малцинствата и религиозните общности, съществуващи в България, и към мигрантите.

Резултатите от проучването показват, че сред българските студенти е формирано и преобладава толерантно отношение към различните: мнения, етноси, раси и култури. Анкетираният студент уважава културните традиции на етническите малцинства и подкрепят действията за тяхното съхранение. В по-ниска степен се наблюдава търпимост към ромското малцинство и общностите с мюсюлманско вероизповедание, включително и към мигрантите мюсюлмани.

Ключови думи: България, СУ „Св. Климент Охридски“, студентите, толерантност, малцинствата, религиозните общности, мигрантите.

ВЪВЕДЕНИЕ

Процесите на глобализация, протичащи в съвременният свят, предизвикват невиджано досега разширяване на контактите, общуването и взаимодействието между хора с различна расова, национална, етническа, религиозна и социална принадлежност. Свидетели сме на огромни по мащаби процеси на преместване на групи от хора между различни държави и вътре в държавите.

Необходимостта от разбиращелство и съжителство в обществото на общности от различни раси, националности и вероизповедания и с различни етнокултурни навици повишава изключително значението на толерантността за запазване на етническия мир, вътрешния ред, сигурността и просперитета на държавата. Това изисква разширяване и задълбочаване на дейността на държавните и обществените инсти-

¹ lucygr@abv.bg

Рад саопштен на скупу *Традиција, модернизација и идентитети VII: Однос традиције и модернизације у обликовању идентитарне културе у савременисти* који је одржан 27. маја 2016. године на Филозофском факултету у Нишу

туции за формиране на толерантно съзнание и поведение, за възпитание на веротърпимост и миролюбие във всички членове на обществото и преди всичко в младото поколение.

Етимологията на думата «толерантност» идва от лат. глагол *tolerare /toleranz/* (търпимост) (Философски речник, 1997). Значението на думата “толерантност” се вписва в християнската ценностна система и неслучайно в първоначалното си съдържание понятието „толерантност“ изразява компромис, който е трябвало да приемат католици и протестанти в епохата на религиозните войни. По-късно понятието “толерантност” получава тълкуване, според което в по-широка интерпретация на разбиране означава и “допускам.”

В съвременния живот разбирането за толерантност е още по-важно. От една страна, поради миграцията на народи от Близкия изток и Северна Африка към Европа, и от друга страна – най-важното за нас, страните от Балканите, доколкото сме на пътя на миграционните процеси, поради наличието на малцинства във всяка от страните тук солидарността и толерантността са подложени на сериозно изпитание, заради което един социологически разрез на толерантните нагласи на Балканите би могъл да даде отговор за дълбочината и степента на убеденост в толерантните нагласи.

Настоящото социологическо изследване е проведено в България и е опит да се даде ориентиращ отговор. Разбираемо, от особено значение е да се проучи състоянието на тези нагласи в младото поколение и най-вече в студентската младеж.

Мнението на студентите е важно от няколко гледни точки. Първо, доколко обществото е успяло да формира трайни нагласи на хуманизъм и толерантност в идващото поколение. Второ, предвид тяхната образованост, студентските нагласи можем да предполагаме, че са повече рационално, а не емоционално изградени. И трето, изострената им чувствителност към актуалните социални процеси и проблеми.

Изследването представя анализ на получените количествени емпирични данни за националната и мултикултурната толерантност сред студенти в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Анализът представя общи характеристики на проведеното изследване и самооценка на студентите за тяхната толерантност (тяхната търпимост към: чуждото мнение, друг етнос, друга религиозна идентичност, друга раса). Изследвано е мнението на студенти за малцинствата и религиозните общности, съществуващи в България.

Целта на социологическото изследване е да се разкрие вътрешнообщностната и мултикултурната толерантност на студентите в Софийския университет „Св. Климент Охридски“..

За постигане на поставената цел са решени следните *изследователски задачи*:

1. Създаване на инструментариум за изследване на толерантността сред студентите;
2. Създаване на организация за провеждане на изследването и анкетирането сред студентите;

3. Регистриране и изследване на мненията на студентите за толерантността;
4. Изследване на мненията на студентите за тяхната толерантност към малцинствата и религиозните общности, съществуващи в България;

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Настоящото проучване се извърши чрез пряка социологическа анкета, която е специално съставена за тази цел.

Получените данни имат ориентиращ характер и могат да се използват при разработка на различни програми за формиране на толерантност сред студентската младеж.

СТАТИСТИЧЕСКИ МЕТОДИ

При анализа на емпиричните данни се използват едномерни и двумерни разпределения, които позволяват да се направи процентно разпределение на отговорите и да се определят отговорите, които са дали най-голям брой студенти. Като допълнение към анализа на двумерните разпределения се установява наличие или отсъствие на зависимости и връзки между изследваните променливи. За целта на изследването на зависимостите и връзките между отделните променливи се използват статистическите методи хи квадрат-анализ и дисперсионен анализ. За значими се приемат тези стойности, чието равнище на значимост е $p \leq 0,05$.

ИЗСЛЕДВАНИ ЛИЦА

В настоящето изследване бяха анкетирани 245 студенти от седем специалности, обучаващи се в шест хуманитарни факултета на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Направените предварителни статистически обработки показаха, че основните характеристики на изследваните студенти, свързани с местоживеене, пол, работа по време на следването, не се различават статистически значимо по специалностите, поради което анализът на резултатите ще се базира на събраната съвкупна информация, получена при изследването.

РЕЗУЛТАТИ

Анализ на резултатите от изследване

Обект на изследването са студенти, обучаващи се за получаване на образователна степен „бакалавър“. Анкетирани са общо 245 студенти. От тях са български студенти, което съставя 97,6% от анкетираните, и шестима чуждестранни студенти, което съставлява 2,4%

от анкетираните. Според етническата принадлежност анкетираните студенти се разпределят по следния начин: българи 89,7%, руснаци 6,6%, турци 1,6%, евреи 0,8%, роми 0,8%, арменци 0,4% от всички респонденти. От анкетираните мъжете са 35,1%, а жените – 64,9%.

Анкетираните, които са посочили, че са с постоянно местожителство, се разпределят според него по следния начин: от София – 45,7%; на второ място са студентите, дошли да следват в Софийския университет от областен център или голям град – 25,7%; на трето място са студентите, дошли от малък град – 24,9%, от село – 3,7%.

В началото на анкетата е проучена самооценката на студентите за тяхната толерантност. На въпроса ”Смятате ли, че Вие сте толерантна личност?” общо от всички анкетираните студенти 86,1% се определят като толерантни, 10,2% от респондентите не могат да преценят дали са толерантни личности, а останалите 3,7% смятат, че не са толерантни.

В изследването е проучено мнението на студентите за нравствената толерантност. Данните, получени от статистическия анализ, показват, че студентите са най-толерантни към: чуждото мнение – 83,2%, други раси – 81,5%, друг етнос – 78,9%, друга религиозна идентичност – 74,6%.

Това потвърждава тезата, че сред българските студенти преобладават толерантност и формирано толерантно отношение към различните мнения, етноси и култури.

След установяване на самооценката на студентите за тяхната толерантност следват въпроси, които определят степента на тази толерантност.

Отговорите на тези въпроси са разположени в скала от две до шест, която позволява да се изчисли:

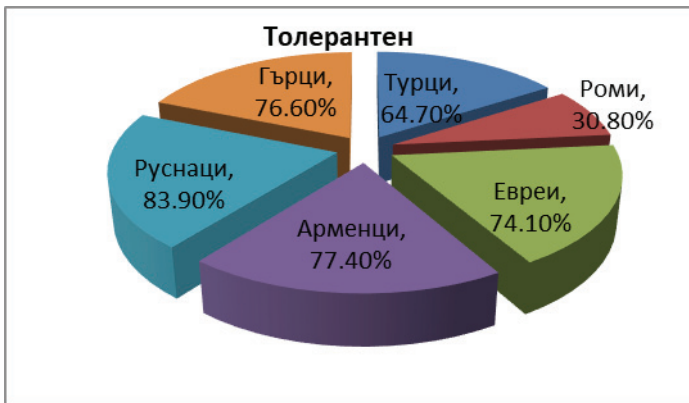
- степента на толерантна проява към малцинства, живеещи в България;
- степента на толерантна проява към религиозните общности, съществуващи в България;
- степента на проявявано толерантно отношение към други личности по изброени признаци на различия.

Важен фактор, осигуряващ сигурност, мир и просперитет на страната, са етническите взаимоотношения в обществото.

На кръговата диаграма 1 са представени резултатите от изследването, които показват в каква степен студентите са толерантни към малцинствата, живеещи в България. В низходяща последователност анкетираните посочват, че в най-голяма степен са толерантни към руснаците – 83,9%, след това към арменците – 77,4%, на трето място са гърците – 76,6%, ... и на последно място е толерантността към ромите – 30,8%.

Диаграма 1

Разпределение на отговорите на анкетираните студенти на въпроса „В каква степен сте толерантни към малцинствата, живеещи в България?“

Високият процент на нетолерантност – 36,1%, и колебаещи се – 33,2%, по отношение на толерантност към ромите се дължи на факта, че те не са достатъчно интегрирани в българското общество. Тези проценти дават основание да се обърне сериозно внимание както на формирането и възпитанието на толерантност в семейството и в училището специално към този етнос, така и на ангажирането на всички държавни институции към проблема.

В изследването е проследена зависимостта между степента на толерантност към малцинствата, живеещи в България, и половата идентичност на студентите.

От разпределението на мненията на студентите за степента на толерантност към малцинствата се вижда (табл.1), че анкетираните жени са по-толерантни към гърците, отколкото анкетираните мъже. Статистическият анализ на данните показва, че полът на анкетираните оказва значимо влияние само върху мнението за гръцкото малцинство ($\chi^2 = 10,27, p = 0,03$).

Таблица 1

Разпределение на отговорите на анкетираните студенти на въпроса „В каква степен сте толерантни към малцинствата, живеещи в България?“ по пол (%)

Гърци	ПОЛ	
	Мъж	Жена
Изцяло съм толерантен	70,9	79,6
Нито толерантен, нито нетолерантен	16,3	17,8
Изцяло не съм толерантен	12,8	2,5
Общо	100,0	100,0

Другият важен фактор е отношението на религиозните общности, съществуващи в България. На въпроса „В каква степен сте толерантни към религиозните общности, съществуващи в България?“ статистическият анализ показва, че най-висок процент на толерантност има към християните и различни направления на християнска религия.

Анкетираните студенти посочват, че са по-толерантни към религиозните общности будисти (63,8%) и израилтяни (55,2%). Сравнително резервирано е толерантно отношението към мюсюлманите (49,4%).

На хистограма 1 са представени съвкупни данни, получени от отговорите на анкетираните студенти за толерантността на религиозните общности, съществуващи в България.

Хистограма 1

Разпределение на отговорите на анкетираните студенти на въпроса „В каква степен сте толерантни към религиозните общности, съществуващи в България?“ (%)

Следва да се отбележи, че различия в отговорите по пол на анкетираните се наблюдават само по отношение на християни католици. Процентът на анкетираните жени, заявили толерантност, е с 13 пункта по-висок (80,6%) спрямо анкетираните мъже (67,0%) (табл. 2).

Таблица 2

Разпределение на отговорите на анкетираните студенти на въпроса „В каква степен сте толерантни към религиозните общности, съществуващи в България?“ по пол (%)

Християни католици	ПОЛ	
	Мъж	Жена
Одобрявам	67,0	80,6

Нито одобрявам, нито не одобрявам	27,1	17,4
Не одобрявам	5,9	1,9
Общо	100,0	100,0

$$\chi^2 = 10,24, p = 0,03$$

В изследването е проследено студентското мнение за толерантното отношение към други личности по признаци на различия.

Резултатите, получени от статистическия анализ, показват, че анкетираните студенти, които са дали отговор „постоянно“, на първо място проявяват толерантно отношение по признака инвалидност (73,3%); на второ място посочват проява на толерантност по признака пол (49,8%) и признака възраст (49,4%), и на трето място – социален или имуществен признак (48,8%), също така и степен на образование (47,3%). При отговора „в много чести случаи“ проявяват толерантност по етнически или расов признак (33,5%) и религиозен признак (30,5%). По политически признак (37,0%) проявяват толерантното отношение „понякога“.

В изследването е разгледана и трудовата заетост при студентите. На въпроса „Работите ли по време на следването?“ 75 анкетираните студенти (30,9%) са отговорили утвърдително, докато 168 студенти (69,1% от анкетираните) дават отрицателен отговор.

В проучването е проследена зависимостта между трудовата заетост на студентите и тяхното мнение по всички въпроси, поставени в анкетата.

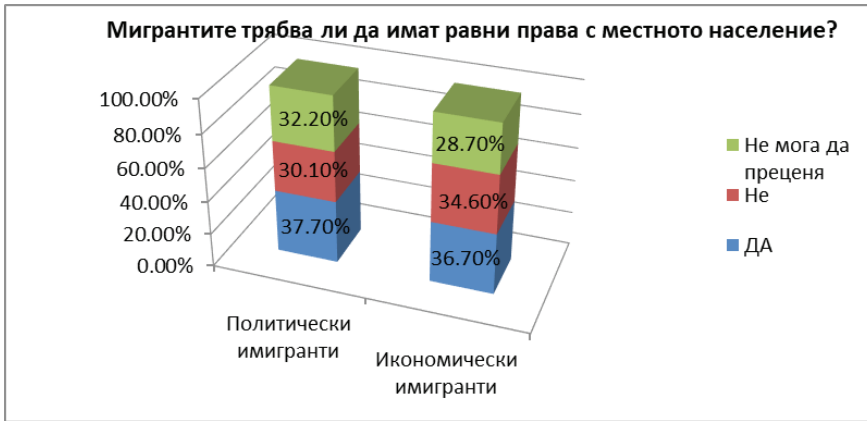
Статистическият анализ на данните показва, че равнището на значимост е по-голямо от грешката, $\alpha \geq 0,05$. Трудовата заетост на студентите по време на следването не влияе върху техните мнения по поставените в анкетата въпроси. Двете променливи са независими.

В проучването бяха зададени въпроси, целящи да определят степента на толерантност към мигрантите. В отговорите на въпроса „Трябва ли да се помага на бежанците (емигрантите)?“ висок е процентът на анкетираните студенти (86,8%), които са посочили, че трябва да се помага при определени условия. Делът на изследваните студенти (12,3%), които твърдят, че трябва да се помага безусловно, е незначителен.

На въпроса „Мигрантите трябва ли да имат равни права с местното население?“ анкетираните студенти са отговаряли значително по-често, че мигрантите трябва да имат равни права с местното население, при условие че са със същата им религиозната идентичност – 48,8%. По отношение на толерантността към политически и икономически имигранти анкетираните студенти се разделят на почти три равни групи. Отговорите им се разпределят с незначителна разлика (диаграма 2).

Диаграма 2

Разпределение на отговорите на анкетираните студенти на въпроса „Мигрантите трябва ли да имат равни права с местното население?“

ИЗВОДИ

Получените от настоящето изследване резултати показват, че в българската студентска среда са сформирани и преобладават толерантните отношения към различните мнения, етноси, раси и култури. Преобладава толерантното отношение към другите балкански народи.

Наред с положителните резултати по отношение на толерантността, които се установяват сред студентите, се наблюдава и нетолерантно и колебливо отношение към ромите. Наблюдава се също така ниска толерантност по религиозен признак към мюсюлманската религиозна общност и нейния етнокултурен модел на поведение.

Тези резултати показват, че в българското общество трябва да се засили работата за формирането и възпитанието на толерантност в младото поколение от ранна възраст: в семейството и в системите за предучилищно и училищно възпитание, но също така се изисква по-пълно и дейно участие на всички държавни институции в интегрирането на ромите в обществото, и особено на масмедията.

Целесъобразно е да се създаде и прилага система за формиране на толерантност и по време на обучението на младежите във висшите учебни заведения.

ЛИТЕРАТУРА

Философски речник. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1997.

SOCIOLOGICAL DIMENSION OF TOLERANCE IN A STUDENT ENVIRONMENT

Summary

A sociological survey was conducted at Sofia University “Snt. Kliment Ohridsky”, in which a specially developed questionnaire was aimed at revealing the intracommunity and multicultural tolerance among the students. Subject of the survey was the way the students assessed the extent of their tolerance to other peoples’ opinion, ethnical, religious identity and racial background, as well as the attitude of the students to the minority religious communities, existing in Bulgaria and to the migrants.

The results of the survey show that a tolerant attitude is formed and prevails among the students with respect to different: opinion, ethnic groups, races and cultures. The respondents showed respect to the cultural traditions of the ethnic minorities and support for their preservation. However, the survey shows a lower tolerance of the students to the Roma minority and the Muslim communities, including the Muslim migrants.

Key words: Bulgaria, Sofia University “Snt. Kliment Ohridsky”, students, tolerance, minority, religious communities, migrants.

